

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดก
โลก : กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล
แบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา^{*}
STRENGTHENING CREATIVE DEVELOPMENT NETWORK OF SITES LOCATED
IN WORLD HERITAGE CITIES: A CASE STUDY OF INTEGRATED SUB-
DISTRICT ECONOMIC AND SOCIAL UPGRADING PROJECT OF PHU KHAO
THONG SUB-DISTRICT PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

ฐิติเชษฐ นุชนาน, สุมาลี บุญเรือง, ประณต นันทียกุล, อนุภูมิ ไชวเกษม
Titichet Nuchanat, Sumalee Boonrueang, Panote Nantiyakoon, Anuphum Sokasem
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sumalee31130@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 รูปหรือคน การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาวิเคราะห์เนื้อหา

พบว่า การพัฒนาด้านการผลิต การพัฒนาด้านวัตถุดิบ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาด้านระบบการตลาด โดยมีกระบวนการการวางแผนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของงานส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลาน รวมทั้งการร่วมดำเนินการ การร่วมติดตามประเมินผล การร่วมรับผลประโยชน์ การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการรายย่อยมีประโยชน์มากต่อตัวผู้ประกอบการเองเช่นเกิดมีสังคมในกลุ่มผู้ประกอบการกันเองมีเพื่อนผู้ประกอบการในกลุ่มช่วยกันคิดก่อให้เกิดพลังอำนาจการต่อรองเพราะมีเพื่อนสมาชิกช่วยสนับสนุนและเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก โดยการยกระดับผลผลิตการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมี

^{*}Received March 17, 2024; Revised April 5, 2024; Accepted April 7, 2024

วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการตามระบบมาตรฐานการผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบราณโดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ผู้ประกอบการในการผลิตสินค้าอย่างมีระบบ

คำสำคัญ: พื้นที่เชิงสร้างสรรค์; เศรษฐกิจ; สังคม; เครือข่าย

Abstract

This research article aimed to study the strengthening of the network for creative developing sites in World Heritage cities. A case study of the integrated sub-district economic and social up-grading project of Phu Khao Thong Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the qualitative Research. Data were collected by in-depth- Interviewing 30 key informants, analyzed by descriptive content interpretation.

Research results were found that production development, raw material development, product development, and marketing system development integrated with planning process was essential for the efficiency of promoting the local handicraft group and palm leaf carp weaving, including joint operations and participation in monitoring and evaluation. Sharing the benefits of grouping small entrepreneurs was very beneficial; for example, there was a society among entrepreneurs. There were entrepreneur friends in the group who helped each other think and create bargaining power because they had friends. Members helped support and strengthened the network for developing creative spaces in World Heritage cities by raising production productivity and adding value to products, which was essential in generating income and improving quality of life. Provincial Agriculture Offices integrated collaboration between government agencies under the Ministry of Agriculture and Cooperatives. The Ministry of Commerce and local administrative organizations' objective were to encourage entrepreneurs to follow the standard system for producing palm leaf carp products, focusing on providing knowledge to entrepreneurs on systematically making products.

Keywords: Creative Space; Economy; Society; Network

บทนำ

การพัฒนาประเทศและชุมชนท้องถิ่น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ ของชุมชนการวางแผนและโครงการ การดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดของภาคกลางที่เป็นเขตเศรษฐกิจสำคัญมีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยองและสมุทรสาคร พร้อมประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน มีชื่อเสียงในฐานะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญ เป็นจังหวัดที่ไม่มีอำเภอเมืองโดยมีอำเภอพระนครศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ ชาวบ้านโดยทั่วไปนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กรุงเก่า” หรือ “เมืองกรุงเก่า” มีชุมชนมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของไม่เคยหยุดนิ่งและนับวันจะทวีความรวดเร็วและยากต่อการคาดเดามากขึ้นตลอดเวลาหากชุมชนต่าง ๆ (พจน์มาศ ไชยสระภวัณน์, 2558)

การพัฒนาเมืองในปัจจุบันเกิดจากประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมือง ยิ่งหากเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าใดก็จะทำให้เมืองนั้นมีการพัฒนาเมืองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ประเทศไทยได้มีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดี การเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีการรวมกลุ่มกัน อย่างหนาแน่นของคนที่มีงานสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนความเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (พิรตกร แก้วลาย และ ทิพย์สุดา จันทรแจ่ม, 2566)

นอกจากนั้นแล้วปัจจัยทางด้านประชากร อุตสาหกรรม เศรษฐกิจและกิจกรรมทางด้าน ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งพื้นที่ของเมืองถูกพัฒนาด้วยนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสินทรัพย์ของแต่ละพื้นที่อีกทั้งยังมิใช่ผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์จากบุคคลรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นตลอดจนความสัมพันธ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจกับระดับของความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นตัวแปรหนึ่งที่ก่อให้เกิดเมืองสร้างสรรค์ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งปัจจุบันการอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นและความเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นกระแสอยู่ในขณะนี้ การอนุรักษ์และสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้สังคมดำรงอยู่ด้วยกันอย่างราบรื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดทั้งผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนลักษณะของท้องถิ่นออกมา รวมถึงความ

เป็นตัวตนของสังคมจนกลายเป็นเมืองที่มีอัตลักษณ์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์ (Borchardt, 2013) ได้แก่ ประชากร อายุ 16 - 44 ปี ซึ่งเป็นวัยที่กำลังมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำความคิดเหล่านั้นไปพัฒนาเป็นนวัตกรรมสร้างสรรค์ต่อไปได้ และนำไปสู่การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสะท้อนลักษณะท้องถิ่นที่นำไปสู่การสร้างเมืองสร้างสรรค์ กลุ่มมวลชนสร้างสรรค์เนื่องจากเป็นผู้กระตุ้นและสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ นวัตกรรมสร้างสรรค์ เป็นสินทรัพย์ของแต่ละพื้นที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์และตัวตน ดังนั้นเมืองสร้างสรรค์จึงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบของคน สถานที่และอัตลักษณ์ (Landry, 2008)

พื้นที่และสภาพแวดล้อมที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคมจากความคิดสร้างสรรค์ เป็นศูนย์รวมนักคิดและผู้ประกอบการสร้างสรรค์ทั้งในและต่างประเทศ อีกทั้งยังสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มคนในพื้นที่ด้วย ดังนั้นความเป็นท้องถิ่นที่สื่อสารออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นทรัพยากรสร้างสรรค์ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ความเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่มีความแตกต่างกันไป (ศักดิ์ชัย เกียรติวนาจันทร์, 2553) จากการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์จะเห็นได้ว่าชุมชนท้องถิ่นเป็นต้นแบบของความเจริญทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สามารถตอบโจทย์ความต้องการทางกายภาพ จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม โดยผ่านการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมกับชุมชน จากการใช้ องค์ความรู้ เรื่องการจัดกิจกรรมของชุมชนและการคิดเชิงออกแบบที่สามารถขับเคลื่อนมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและพื้นที่โดยรอบได้อย่างยั่งยืน (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2560) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจในแนวคิดใหม่สามารถให้ความสนใจกับการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์คือ เป็นเมืองหรือย่านที่ยังเติบโตอีกทั้งยังมีชีวิตชีวาอยู่ได้ ถือได้ว่าเป็นดัชนีชี้วัดความสามารถการแข่งขันและการเติบโตทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ส่วนนักคิดสร้างสรรค์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนและเพิ่มศักยภาพด้านสินทรัพย์ของท้องถิ่นให้กลายเป็นนวัตกรรมเชิงพาณิชย์ต่อระบบเศรษฐกิจกระแสใหม่ ความคิดสร้างสรรค์จะยกระดับคุณภาพชีวิตของเมืองด้วยบรรยากาศสร้างสรรค์เป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนต่อไป (พีรธร แก้วลาย และทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า, 2566)

การพัฒนาประเทศและชุมชนท้องถิ่น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนการวางแผนและโครงการ การดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไข ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นหนึ่งในจังหวัดของภาคกลางที่เป็นเขตเศรษฐกิจสำคัญมี

ผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงเป็นอันดับ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยองและสมุทรสาคร พร้อมประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน อีกทั้ง สามารถพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศย่อมมีรากฐานที่แข็งแกร่ง นอกจากนี้ ยังมีผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP ที่ขึ้นชื่อหลายอย่าง เช่น ปลาตะเพียนสานจากโปลานและเปลญวน ดังนั้น บ้านภูเขาทองแห่งนี้จึงได้รับความสนใจอย่างมากจากนักท่องเที่ยว และคาดว่าในอนาคตจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จำนวน 5 รูปหรือคน กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 10 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP จำนวน 5 คน รวมจำนวน 30 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางสนทนากลุ่มเฉพาะ และการสังเกตกิจกรรม โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือ

ผู้ทรงคุณวุฒิ 8 รูปหรือคน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล และภาษาที่ใช้ โดยเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และสนทนากลุ่มเฉพาะ 8 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เป็นการสรุปเนื้อหาเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก : กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 30 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 รูปหรือคน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ เชี่ยวชาญ รวมทั้งมีประสบการณ์โดยตรงหรือสามารถให้ข้อมูลการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลกได้อย่างครอบคลุม นำมาเขียนสรุปเป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูล พรรณนาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มต้นจากบรรพบุรุษนานกว่า 100 ปี โดยสันนิษฐานว่าชาวไทยมุสลิมซึ่งล่องเรือขายเครื่องเทศอยู่ตามแม่น้ำเจ้าพระยาและอาศัยอยู่ในเรือเป็นผู้ประดิษฐ์ปลาตะเพียนสานด้วยไบลานขึ้นเป็นครั้งแรก แรงบันดาลใจอาจจะมาจากความรู้สึผูกพันอยู่กับท้องน้ำ สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวและความคุ้นเคยกับรูปร่างหน้าตาของปลาตะเพียนเป็นอย่างดี ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สืบทอดงานฝีมือเชิงช่างกันมายาวนานหลายร้อยปี โดยมีพัฒนาการหัตถกรรมคือ การทำรูปแบบใหม่ ๆ หรือลายใหม่ ๆ ซึ่งอาจเป็นรูปลักษณะใหม่ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวหันมาสนใจได้ แต่ปัจจุบันมีความเจริญทางด้านวัตถุมากทำให้ผู้คนสนใจหัตถกรรมน้อยลง เพราะมีการศึกษาจึงอยากออกไปทำงานตามบริษัทที่มีรายได้ที่ดีและมั่นคงกว่า นักท่องเที่ยวบางคนให้ความสนใจแต่ไม่มี

กำลังซื้อ เนื่องจากราคาค่อนข้างสูงเพราะเป็นงานที่ทำขึ้นด้วยมือทุกชิ้นตอนส่วนใหญ่ รายได้จะมาจากกลุ่มที่มาสั่งทำเพื่อนำไปขาย นักท่องเที่ยวตามวัดก็มีจำนวนไม่มากนัก นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาด้านการผลิต การพัฒนาด้านวัตถุดิบ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาด้านระบบการตลาด โดยได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐกระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา วิทยาลัย การอาชีพเสนา วิทยาลัยอาชีวศึกษาและวิทยาลัยสารพัดช่าง

2. วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาสร้างเครือข่ายพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมือง มรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของ ตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม หัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานไปสู่ผู้บริโภคเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยเริ่ม ด้วยการพัฒนาระบบส่งเสริมสินค้าที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังจะเห็นได้จาก นโยบายภาครัฐที่ผ่านมาล้วนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการผลิตสินค้าปลาตะเพียนใบ ลาน ทำให้การศึกษาวิจัยที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับการร่วมดำเนินงานของกลุ่มและภาคี เครือข่าย โดยมีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้าน การสานปลาตะเพียนใบลานด้วยการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งที่สำคัญ อีกประการหนึ่งเพื่อให้เกิดการประสิทธิภาพและประสิทธิผลและก่อให้เกิดการทำงาน เชื่อมโยงส่งผลให้กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลาน เกิดความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการยกระดับมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับมาตรฐาน และ มีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งผู้ประกอบการในกลุ่มช่วยกันคิดก่อให้เกิดพลัง อำนาจการต่อรองเพราะมีเพื่อนสมาชิกช่วยสนับสนุน สามารถจัดซื้อปัจจัยการผลิตในราคา ถูกลงเมื่อเกิดการรวมกลุ่มและร่วมทุนกันซื้อ กลุ่มจะอยู่ได้ยั่งยืนเพียงใดขึ้นอยู่กับความ สมัคสมานสามัคคีของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกทุกคนเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจริงใจ ต่อกัน เมื่อกลุ่มเข้มแข็งโอกาสที่กลุ่มอื่นที่สนใจอยากจะเชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่ายจะมี โอกาสเป็นไปได้สูงมาก โดยเฉพาะถ้ากลุ่มของผู้ที่เป็นแกนกลางเชื่อมโยง ถ้าหากรู้จักบริหาร และจัดการเป็นจะได้รับประโยชน์สูงสุดจากภาคีเครือข่ายที่มาเข้าร่วมกับกลุ่มของตนและ เครือข่ายจะก่อประโยชน์มากมายเช่นกันให้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาองค์ความรู้ พ่อค้าคนกลางถือเป็นเครือข่ายการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญเนื่องจากพ่อค้าคนกลางที่นำผลผลิตทางกลุ่ม ผู้ประกอบการผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนใบลานไปจำหน่ายจะอยู่ภายใต้การทำข้อตกลงเป็น ภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนใบลานได้รับ

ประโยชน์สูงสุดจากการจำหน่ายสินค้า ซึ่งการจำหน่ายสินค้าปลาตะเพียนใบลานจะทำในกรณีที่กลุ่มผู้ซื้อจำนวนมากและอยู่กระจัดกระจาย ผู้บริโภคอยู่ห่างไกลจากผู้ผลิต ทำให้ผู้ผลิตไม่สามารถให้บริการแก่ลูกค้าของตนเองได้ทั่วถึงและเพื่อให้การบริการลูกค้าที่ดีมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีการมอบหมายให้พ่อค้าคนกลางในการให้บริการดูแลลูกค้าให้เป็นอย่างทั่วถึง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลกกรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มต้นจากบรรพบุรุษนานกว่า 100 ปี โดยสันนิษฐานว่าชาวไทยมุสลิมซึ่งล่องเรือขายเครื่องเทศอยู่ตามแม่น้ำเจ้าพระยาและอาศัยอยู่ในเรือเป็นผู้ประดิษฐ์ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานขึ้นเป็นครั้งแรก ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สืบทอดงานฝีมือเชิงช่างกันมายาวนานหลายร้อยปี สอดคล้องกับงานวิจัยกรวรรณ รุ่งสว่าง (2560) เรื่อง การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรีและบางแสน พบว่า ชุมชนเมืองสร้างสรรค์เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีชาวชุมชนมีอาชีพและทักษะที่คล้ายกันและบ้านสามารถเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีจึงสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น

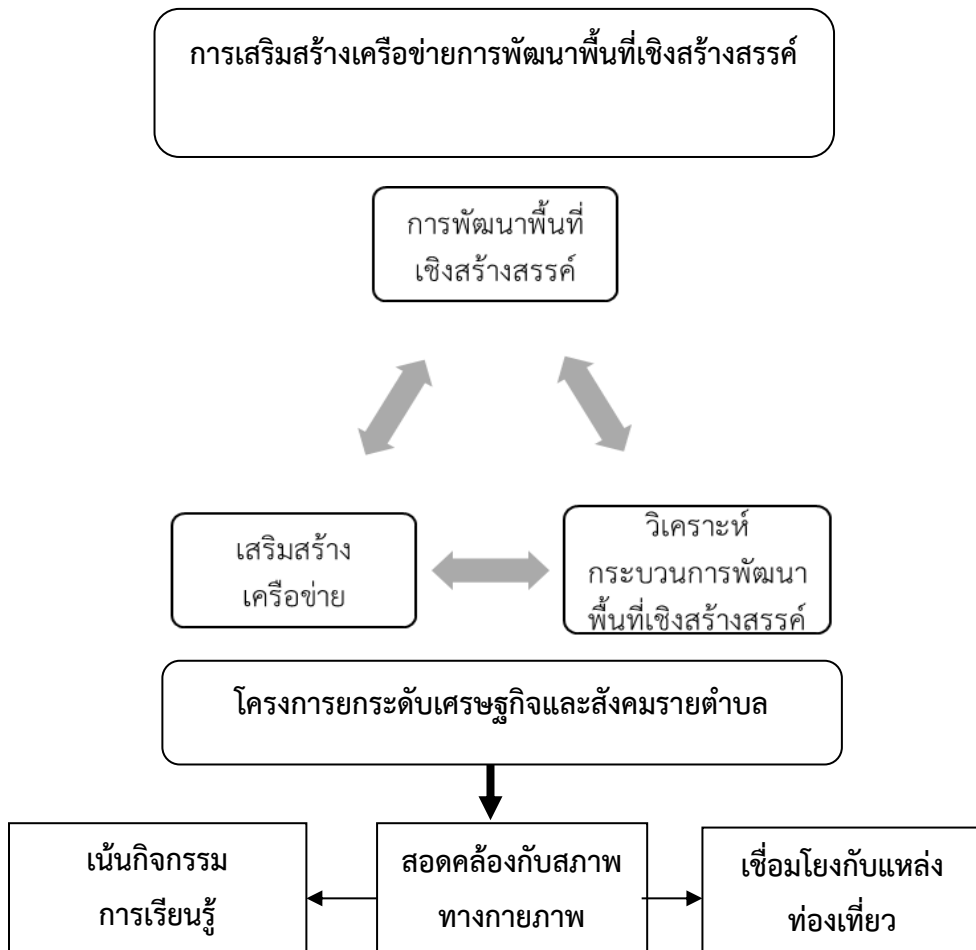
การวางแผนมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของงานส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน การสานปลาตะเพียนใบลาน เพราะการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพการเกษตรของกลุ่ม การวางแผนอย่างมีหลักเกณฑ์เป็นระบบช่วยป้องกันการสูญเสียโอกาสและลดความเสี่ยงในการวางแผน การดำเนินงานเป็นขั้นตอนตามที่ได้กำหนดไว้ก่อน รวมถึงวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรค เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและลดความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพการวางแผนทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างสูงสุด เพราะการวางแผนจะกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานแต่ละขั้นไว้ชัดเจน กำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่มกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานไปสู่ผู้บริโภคเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยเริ่มด้วยการพัฒนาระบบส่งเสริมสินค้าที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังจะเห็นได้จากนโยบายภาครัฐที่ผ่านมาล้วนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการผลิตสินค้าปลาตะเพียนใบลาน โดยเฉพาะถ้ากลุ่มของผู้ที่เป็นแกนกลางเชื่อมโยงถ้าหากรู้จักบริหารและจัดการเป็นจะ

ได้รับประโยชน์สูงสุดจากภาคีเครือข่ายที่มาเข้าร่วมกับกลุ่มของตนและเครือข่ายจะก่อประโยชน์มากมายเช่นกันให้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิตราพร โพธิ์ประดิษฐ์ (2558) เรื่อง หัตถกรรมการสานโบลานปลาตะเพียน: กรณีศึกษาชาวบ้านตำบลท่าวสุกรี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนโบลานเริ่มโดยชาวไทยมุสลิมที่ประกอบอาชีพค้าขายเครื่องเทศและอาศัยในเรือ มีชีวิตผูกพันกับลำน้ำเจ้าพระยามากกว่า 200 ปี จึงคุ้นเคยกับปลาที่มีลักษณะงดงามสะดุดตา คือ ปลาตะเพียน จึงประดิษฐ์รูปปลาตะเพียนจากวัสดุในท้องถิ่น เช่น ใบตอง ใบมะพร้าว ต่อมาได้พัฒนาเป็นการใช้โบลานซึ่งเป็นการผลิตเพื่อการค้า พร้อมกับการประยุกต์ใช้วัสดุสังเคราะห์ชนิดอื่น เช่น หลอดและพลาสติก แต่ไม่ได้รับการตอบรับจากตลาด จึงเน้นการผลิตและรักษารูปแบบของการใช้โบลานมาจนปัจจุบัน

สำนักงานเกษตรจังหวัดบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการเป็นผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลานตามระบบมาตรฐานการผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลานโดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ผู้ประกอบการในการผลิตสินค้าอย่างมีระบบ ให้ความรู้ในเรื่องกระบวนการผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลานผู้ประกอบการผู้ผลิตต้องผ่านการเตรียมความพร้อมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลจะเป็นหน่วยงานสำคัญในการขับเคลื่อนให้กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่เนื่องจากมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืนให้กับท้องถิ่นเป็นแกนกลางในการประสานงานส่งเสริมความรู้ แบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมและจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายให้แก่กลุ่มผู้ประกอบการผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลาน พ่อค้าคนกลางถือเป็นเครือข่ายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญเนื่องจากพ่อค้าคนกลางที่นำผลผลิตทางกลุ่มผู้ประกอบการผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลานไปจำหน่ายจะอยู่ภายใต้การทำข้อตกลงเป็นภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมให้กลุ่มผู้ประกอบการผู้ผลิตสินค้าปลาตะเพียนโบลานได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจำหน่ายสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งขวัญ คงเจริญ (2554) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ พบว่า การกำหนดเป้าหมายและวางแผนทิศทางของการวิเคราะห์ถึงความต้องการของชุมชน ซึ่งสามารถทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหาการจัดเวทีชาวบ้านให้ความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งยังต้องมีการบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตลอดทั้งยังต้องมีการ

ติดตามผลการดำเนินงาน และรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก หรือกลุ่มชุมชนอื่น ๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย ได้ดังนี้
การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก
กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบล ภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเริ่มต้นจากการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลก กรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของ

ตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การประดิษฐ์ปลาตะเพียนสานด้วยใบลานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการหัตถกรรมพื้นบ้านที่สำคัญของชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถือได้ว่าเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นที่สืบทอดงานฝีมือเชิงช่างกันมายาวนานหลายร้อยปี โดยมีพัฒนาการหัตถกรรมในการทำรูปแบบใหม่ ๆ หรือมีลวดลายใหม่ๆ ที่สวยงาม ซึ่งเป็นรูปลักษณะใหม่ที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวหันมาสนใจได้ นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาด้านการผลิต พัฒนาด้านวัตถุดิบ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และพัฒนาด้านระบบการตลาด โดยได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ กระทรวงพาณิชย์ สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา วิทยาลัยการอาชีพเสนา วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่าง

สำหรับวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ตั้งอยู่ในเมืองมรดกโลกกรณีศึกษาโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการของตำบลภูเขาทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยเริ่มจากการวางแผนซึ่งมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของงานส่งเสริมกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลาน เพราะการวางแผนเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นปัจจัยแวดล้อมเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพการเกษตรของกลุ่ม การวางแผนที่ดีจะช่วยป้องกันการสูญเสียโอกาสและลดความเสี่ยง ในการร่วมดำเนินการเป็นการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่มกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานไปสู่ผู้บริโภคเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยเริ่มด้วยการพัฒนาระบบส่งเสริมสินค้าที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ประกอบการหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานด้วยการร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อให้เกิดการประสิทธิภาพและประสิทธิผลและก่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงส่งผลให้กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานเกิดความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการยกระดับมาตรฐานสินค้าให้ได้ระดับมาตรฐาน และมีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการรายย่อยจะมีประโยชน์มากกับผู้ประกอบการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การวางแผนโครงการควรเริ่มจากปัญหาที่แท้จริงของกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้านการสานปลาตะเพียนใบลานระดับรากหญ้า อีกทั้งต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมาย เพราะเป็นโครงการใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด และใช้ระยะเวลาไม่มากในการดำเนินการ

2. หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายในการส่งเสริมและจัดหาช่องทางการจัดจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการอย่างต่อเนื่อง ทั้งสินค้าปลาตะเพียนโบราณทั่วไปและสินค้าปลาตะเพียนโบราณปลอดภัย และรณรงค์ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตให้มุ่งเน้นความปลอดภัยเป็นหลัก โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อผู้ประกอบการและผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานที่กำกับดูแลทางวัฒนธรรมควรใช้ข้อมูลในการส่งเสริมฟื้นฟูและสืบหัตถกรรมการสานโบราณ “ปลาตะเพียน” ที่กำลังจะสูญหายไปให้คงอยู่สืบไป

2. องค์การบริหารส่วนตำบลท่าวาสสุกรี และตำบลภูเขาทอง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาหัตถกรรมการสานโบราณ “ปลาตะเพียน”

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องภูมิปัญญาในการหัตถกรรมการสานโบราณ “ปลาตะเพียน” ในจังหวัดอื่น ๆ

2. ควรศึกษาเรื่องภูมิปัญญาในการออกแบบลวดลาย และการตกแต่ง

3. ควรมีองค์กรที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตร ที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการจัดทำแผนพัฒนาระดับตำบล

เอกสารอ้างอิง

กรวรรณ รุ่งสว่าง. (2556). *การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรีและบางแสน* (วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พจน์มาศ ไชยสุระวัฒน์. (2558). *บทบาทของตลาดนัดกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์* (วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พีรตร แก้วลาย และทิพย์สุตา จันทรแจ่มหล้า. (2566). *เมืองสร้างสรรค์: แนวทางการพัฒนาเมืองจาก สันติภาพสร้างสรรค์ท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: บ.จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

มิ่งขวัญ คงเจริญ. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้* (ดุสิตนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์), กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์. (2553). *ทุนความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไฉไล.
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2560). *ถอดรหัสย่านสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ผู้สละอินสตอลเลชั่น อาร์ต จำกัด.
- สุจิตราพร โพธิ์ประดิษฐ์. (2558). *หัตถกรรมการสานใบลานปลาตะเพียน: กรณีศึกษาชาวบ้านตำบลท่าวสุกรี และตำบลภูเขาทองอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาไทยคดีศึกษา สาขาวิชาศิลปศาสตร์). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Borchardt, A. (2013). *The Creative City: Place, Creativity & People, Glasgow and Portland*. London: Penguin.
- Landry, C. (2008). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Earthscan.